

Relacions Internacionals de l'Orient Mitjà

Codi: 104477
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2503778 Relacions Internacionals	OT	4	0

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Ferran Izquierdo Brichs
Correu electrònic: Ferran.Izquierdo@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Ferran Izquierdo Brichs

Prerequisits

Sense prerequisits específics.

Objectius

L'objectiu principal d'aquesta assignatura és que els estudiants puguin conèixer i analitzar la realitat actual a la regió d'Orient Mitjà i Nord d'Àfrica (MENA).

Els estudiants que completin l'assignatura amb èxit seran capaços de comprendre les principals problemàtiques polítiques, socials, econòmiques i ideològiques de la regió. Aplicar un marc teòric per a l'anàlisi d'aquestes problemàtiques i la seva evolució. I aplicar una perspectiva històrica i crítica per comprendre el present.

Competències

- Actuar en l'àmbit de coneixement propi valorant l'impacte social, econòmic i mediambiental.
- Analitzar el comportament dels actors internacionals, tant estatals com no estatals.
- Analitzar la societat internacional i la seva estructura, així com entendre la rellevància en els problemes de la vida real i la pràctica professional.
- Analitzar l'estructura i el funcionament de les institucions i organitzacions internacionals (polítiques, econòmiques, de seguretat i militars, mediambientals, de desenvolupament i ajuda demergència), tant a l'àmbit universal com al regional, amb particular èmfasi en la Unió Europea, a partir de casos reals i/o simulats.
- Aplicar tècniques d'anàlisi quantitatives i qualitatives als processos de recerca.
- Aprehendre i analitzar els impactes del procés de globalització als sistemes polítics domèstics, i al comportament dels actors polítics i els ciutadans.

- Argumentar i establir relacions de causalitat plausibles, a partir de dades i de metateories, i establir formes de validar-o refutar-les.
- Diferenciar les principals teories de les relacions internacionals i els seus diversos camps (teoria internacional, conflictes i seguretat, organitzacions internacionals, economia política internacional, etc.) per aplicar-los a la pràctica professional.
- Identificar fonts de dades i fer recerques bibliogràfiques i documentals rigoroses.
- Introduir canvis en els mètodes i els processos de l'àmbit de coneixement per donar respostes innovadores a les necessitats i demandes de la societat.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Utilitzar les diferents eines d'anàlisi del sistema internacional contemporani, i dels seus subsistemes funcionals i regionals o geogràfics.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar el funcionament dels subsistemes internacionals regionals i funcionals, la seva estructura i dinàmica i les tendències evolutives presumibles.
2. Analitzar el funcionament i la presa de decisions, mitjançant casos reals i simulats, en els diferents àmbits de la governança econòmica de la Unió Europea.
3. Analitzar els indicadors de sostenibilitat de les activitats academicoprofessionals de l'àmbit integrant-hi les dimensions social, econòmica i mediambiental.
4. Analitzar els rols, en clau històrica i comparada, dels diferents actors de les grans àrees regionals.
5. Analitzar les polítiques i les respostes als impactes de la globalització, establint-ne les diferències i les semblances, en cadascun dels estats dels subsistemes regionals estudiats.
6. Aplicar les eines d'anàlisi de conducta d'actors a cada un dels subsistemes regionals (Orient Mitjà, Amèrica Llatina, Àsia oriental) i als subsistemes funcionals (Unió Europea, governança econòmica) estudiats en les assignatures.
7. Aplicar tècniques d'anàlisi quantitatives i qualitatives als processos de recerca.
8. Argumentar i establir relacions de causalitat plausibles, a partir de dades i de metateories, i establir formes de validar-o refutar-les.
9. Comparar críticament entre si les evolucions de les grans àrees regionals que s'aborden en la matèria.
10. Comparar succintament casos nacionals i/o regionals diferents dins d'un mateix marc internacional i/o regional.
11. Demostrar que es coneixen les tendències teòriques i les aproximacions analítiques clàssiques i recents de les relacions internacionals.
12. Descriure els principals elements que caracteritzen la societat internacional global (1945-2000).
13. Descriure l'ordre internacional: anarquia versus ordre, societat d'estats i societat transnacional.
14. Dominar la bibliografia bàsica sobre l'evolució històrica dels sistemes regionals i dels sistemes governamentals dels països de referència de la matèria.
15. Establir comparacions entre evolucions de sistemes governamentals dins d'una àrea regional supraestatal.
16. Explicar les característiques de cadascun dels subsistemes regionals estudiats, les traces de canvi i de continuïtat en clau històrica i comparada, així com el paper que juguen els diversos actors estatals i no estatals en cada subsistema.
17. Identificar fonts de dades i fer recerques bibliogràfiques i documentals rigoroses.
18. Identificar les implicacions socials, econòmiques i mediambientals de les activitats academicoprofessionals de l'àmbit de coneixement propi.
19. Identificar les institucions i les organitzacions internacionals rellevants en cada subsistema regional (Orient Mitjà, Àsia oriental, Amèrica Llatina) i analitzar-ne els rols i l'actuació, en funció de l'assignatura.
20. Ponderar els riscos i les oportunitats de les propostes de millora tant pròpies com alienes.
21. Proposar formes d'avaluació dels projectes i accions de millora de la sostenibilitat.
22. Proposar nous mètodes o solucions alternatives fonamentades.

23. Proposar noves maneres de mesurar l'èxit o el fracàs de la implementació de propostes o idees innovadores.
24. Proposar projectes i accions viables que potenciïn els beneficis socials, econòmics i mediambientals.
25. Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
26. Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
27. Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
28. Utilitzar adequadament la teoria i els conceptes de les relacions internacionals (tradicions de pensament hobbesiana, grociana i kantiana).
29. Valorar críticament els impactes de la globalització en diferents àmbits: seguretat, medi ambient, drets humans, migracions i pau.

Continguts

Temari Relacions Internacionals d'Orient Mitjà i Nord d'Àfrica (MENA)

1. Societat, vida quotidiana i no desenvolupament (presentació assignatura)

Quines són les principals preocupacions de qualsevol persona, arreu? Alimentació, vivenda, treball, salut, educació. Llibertats, democràcia, corrupció, capacitat de decidir sobre la pròpia vida. I hi hem d'afegir la seguretat.

Aquestes preocupacions són les de la vida quotidiana de les persones, a més de les específiques del 50 per cent de la població, que són les dones.

Moltes vegades, al mirar regions i societats diferents ens costa de creure que les preocupacions essencials de la immensa majoria de la gent són molt semblants a les nostres. Llavors adoptem punts de vista impregnats de prejudicis que deformen la mirada. Quan mirem a Orient, aquests prejudicis ens porten al que Edward Said va anomenar l'Orientalisme.

Per a aquestes societats, i per a nosaltres, aquestes preocupacions plantegen algunes qüestions a tenir en compte, com que quan les persones som capaces de reclamar millores a la nostra vida, les nostres demandes o propostes tenen relació directa amb aquestes preocupacions. I que si ens movem per qüestions no relacionades amb la millora de la nostra condició de vida (entesa en un sentit ampli que abasta condicions materials però també llibertats, drets, etc.), vol dir que estem al servei dels interessos d'algunes elits que ens poden manipular.

Finalment, cal recordar una evidència: La condició de vida de les persones arreu del món és molt desigual, i està relacionada amb el desenvolupament i amb la posició que aquestes societats i classes socials ocupen en el sistema-món. I aquesta posició està lligada a la història, i en el cas de la regió MENA a la colonització i al capitalisme global modern.

Qüestions a tractar:

Vida quotidiana (les demandes de la gent). De la Primavera Àrab de 2011 a les independències.

- Independència (i millora de la condició de vida). (Porta a la construcció d'estats i al rendisme).
- Revoltes del pa (Alimentació, treball, educació, salut). (Repressió, cooptació, concessions transitòries) (Guerra a Algèria). (Desmobilització i augment del neo-patrimonialisme i la repressió).
- Revoltes de 2011 (Llibertats i democràcia. Que caigui el règim. Anti-corrupció, anti-neo-patrimonialisme, anti polítiques neo-liberals. Tenir futur, treball, educació, sanitat, seguretat...).
- Les dones i la seva condició de vida.

No Desenvolupament i la Modernitat congelada

- El no desenvolupament del Sud: Muhammad Ali a Egipte versus la construcció d'Israel.
- Galtung, el sistema món i la complicitat de les elits de la Perifèria.
- Un Nou Ordre Econòmic Internacional?
- Els Plans d'Ajustament Estructural del FMI i la implantació del dogma neoliberal.

2. Transformació i immobilitat (presentació assignatura)

Els processos de transformació social y política estan lligats a la mobilització social o a canvis en recursos bàsics per a l'acumulació de poder per a les elits.

A la regió del Nord d'Àfrica i Orient Mitjà hi trobem alguns moments clau de mobilització, com les lluites per la independència i l'anti-colonialisme, les revoltes del pa o la "Primavera" de 2011, que han provocat transformacions o trasbalsos amb conseqüències importants.

Els canvis en els recursos d'acumulació de poder, com la creació d'estats independents, el petroli i el gas, o l'accés al deute extern, també han provocat transformacions importants.

Els llargs períodes d'immobilitat estan lligats a la competició de les elits per l'acumulació de poder, a la consolidació dels règims de poder i al seu interès per conservar els recursos, les relacions i les estructures que els permeten acumular poder en diferents formes.

Aquest tema inicial servirà per presentar la regió, les grans dinàmiques de transformació i d'immobilitat i la perspectiva teòrica de la Sociologia del Poder des de la qual es fa l'anàlisi.

Qüestions a tractar:

La Sociologia del Poder.

Dinàmiques de transformació.

- Mobilitzacions: Les independències i la construcció dels règims.
- Recursos: Estat, Petroli i Deute (Rendisme).

Dinàmiques d'immobilitat.

- Desmobilització i consolidació dels règims.
- FMI i neo-liberalisme. Augment neo-patrimonialisme àrab.
- Repressió i guerra.
- Cooptació.

3. La mobilització social

La història contemporània del món àrab ens mostra tres grans onades de mobilització social: La lluita per la independència i contra el control colonial; les revoltes del pa; i la Primavera Àrab de 2011. Al mateix temps trobem mobilitzacions socials que han tingut dinàmiques pròpies, per exemple per la persistència del colonialisme, com a Israel o al Sàhara Occidental. I evidentment moltes més mobilitzacions locals i puntuals. Per a fer-ne l'anàlisi, des de la Teoria de Moviments Socials i des de la Sociologia del Poder, distingim tres grans fases en la mobilització social: A) Generació de consciència i creació de xarxes. B) Mobilització. C) Finalització de la mobilització.

Per poder entendre la regió MENA és necessari començar per la lluita per la independència i contra el colonialisme. Més avançat el curs veurem les onades de les revoltes del pa i de la Primavera Àrab.

Qüestions a tractar:

Anàlisi de moviments socials

- Pautes d'anàlisi de la mobilització social.

Independències

- Les lluites per la independència no són només lluites polítiques per reclamar sobirania, són també lluites per a millores en la condició de vida que porten a exigències als nous governants post independències. Van ser lluites revolucionàries, amb voluntat de canviar els règims colonials i d'aconseguir transformacions importants en les condicions de vida. Cal tenir això en compte per poder analitzar les nous estats i els nous règims.
- Veurem els casos de Marroc (documental sobre Ben Barka), d'Algèria (recordar "La batalla d'Alger"), d'Egipte i de Iran.

Les "revoltes del pa"

- Més avançat el curs, després d'analitzar l'evolució dels règims rendistes, el problema del deute extern i les polítiques neo-liberals del FMI, veurem les revoltes de pa, una reacció a aquestes polítiques i a la crisi dels règims rendistes, amb els casos d'Algèria i de Jordània.
- Les revoltes del pa tenen una mobilització més reactiva, de protestes en reacció contra pèrdues importants

en la seva condició de vida. Alguns moviments i partits islamistes van aconseguir moments importants de lideratge d'aquestes protestes, però no tenien un objectiu específic de canvi de règim. Allà on les circumstàncies van portar a amenaçar el règim, la reacció va ser brutal i no es van aconseguir grans victòries, sinó al contrari, com a Algèria.

La Primavera Àrab

- El període més recent de mobilització social és l'anomenada Primavera Àrab, i es pot dir que encara continua fins avui amb mobilitzacions com les de Sudan, Algèria, Iraq, Líban o al Rif marroquí. Les transformacions dels règims cap al neo-patrimonialisme després de la implementació de les polítiques neo-liberals, i de les desfetes de les revoltes del pa i dels anys més durs del terrorisme islamista, que permeten als règims combinar autoritarisme, repressió i cooptació de part de l'oposició tradicional, porten a la joventut àrab a esclatar en les revoltes de la Primavera que exigeixen un canvi de règim. Trobem novament un moment de lluita revolucionària, que si ve està lluny d'haver aconseguit victòries generalitzades com les independències, sí que ha tingut i té objectius revolucionaris de canvi de règim.
- Veurem els casos de Tunísia, Egipte, Líbia, Síria, Rojava i Iemen.

4. Ideologies i identitats

La Primavera de 2011 va mostrar una gran pluralitat ideològica, i va introduir dinàmiques de solidaritat i identificació d'una amplitud nova a la regió. No és casual que les revoltes a Tunísia i a Egipte comencessin amb la mort i humiliació de dos joves sense present ni futur a mans de la policia. La resposta va venir de la joventut que es va sentir identificada amb aquells dos joves. Després de molts anys i de generacions de joves en aquella situació, les tensions van esclatar i es van contagiar a tota la joventut (i més tard a altres generacions que no eren ja tan joves però que havien patit o encara patien els mateixos problemes). A aquella identificació i solidaritat s'hi van afegir les dones i les seves reivindicacions, convertint-se també en una força social que va debilitar la influència islamista, fins ajudar a tombar el govern de Muhammad Mursi dels Germans Musulmans.

Per entendre les tensions ideològiques i identitàries a la regió cal analitzar la seva evolució, des de la força de la identificació tribal a la seva debilitació a conseqüència dels canvis econòmics, demogràfics, polítics, de la urbanització, etc. De la identitat àrab, posteriorment a la musulmana per arribar a la Primavera actual. Aquestes identitats, factor estructural a totes les societats, van facilitar recursos i ideologies per a l'acumulació de poder a algunes elits, des del clientelisme de les elits tribals, al nacionalisme àrab i els seus líders, o a l'Islamisme (Islam polític) i els seus dirigents. El cas de la Primavera ha estat diferent, ja que no hi ha va haver un lideratge amb voluntat de convertir-se en elit i continuar competint pel poder, la qual cosa va permetre a altres d'aprofitar la mobilització social per a intentar acumular poder, com per exemple els islamistes, alguns militars com Abdel Fattah Al-Sisi, dirigents de grups armats, etc.

Qüestions a tractar:

Identitats diverses i factors que les impulsen i debiliten (de la solidaritat tribal a la identitat àrab i a la musulmana).

- Tothom està sotmès a diferents identitats i solidaritats que poden guanyar i perdre força degut a molts factors. En el cas de la regió MENA, podem trobar societats que fins a principis de segle XX tenien nivells d'identitat tribal encara potents, però la colonització, la modernitat econòmica, la creació de nous estats amb nous mecanismes d'autoritat i de poder polític, els processos d'urbanització, etcètera, els van debilitar. La força de la lluita anti-colonial i la reivindicació de la identitat àrab va ajudar a reforçar el nivell d'identitat àrab, i posteriorment, els fracassos com la derrota davant Israel el juny de 1967, l'augment de poder d'Aràbia Saudita o el trencament del "pacte" rendista i la crisi econòmica dels estats, van reforçar el nivell d'identitat musulmana, que també s'ha vist debilitada per la impossibilitat de donar resposta a les crisis de bona part de la joventut, la cooptació de partits de l'Islam polític per alguns règims, o, al contrari, la violència d'altres grups islamistes.

Les ideologies:

- El nacionalisme i anti-colonialisme (panarabisme i esquerra).
- Islam polític (Germans Musulmans i Revolució Islàmica a Iran).
- Diversitat ideològica actual (liberalisme, esquerra alternativa, feminismes...).

5. Els règims polítics i de poder

La configuració dels règims polítics i del règim de poder respon a la força de la mobilització social, a les elits que es consoliden com a dominants i als recursos dels que disposen. El control colonial de la regió va provocar una llarga lluita per la independència, que en els casos de Palestina i del Sàhara Occidental encara continua.

Les revolucions per la independència van deixar durant uns anys unes societats mobilitzades, amb capacitat de reclamar millores a la condició de vida, i unes elits que havien de respondre a aquestes reclamacions. El rendisme va ajudar a consolidar en el poder les elits que van aconseguir el control dels estats, que era la porta per controlar la renda que permetia respondre a les demandes de la gent. El control dels recursos, sobre tot el petroli en els països productors i el Canal de Suez a Egipte, i l'accés a les ajudes exteriors i al crèdit va ser clau per al rendisme.

No obstant això, les elits dels règims van anar implantant dinàmiques neo-patrimonials un cop van consolidar el seu poder i la mobilització social es va anar morint, unit a les pressions de les Institucions Financeres Internacionals (IFI) amb el FMI al capdavant que van imposar una política cada cop més neo-liberals.

Qüestions a tractar:

- El colonialisme històric i actual: Palestina i el Sàhara.
- El rendisme.
- El neopatrimonialisme.

6. Les ingerències exteriors i intra-regionals

La primera reacció del govern francès de Nicolas Sarkozy a les protestes de 2011 a Tunísia va ser oferir l'assessorament de la policia francesa per a reprimir les protestes. La reinstauració de l'autoritarisme a Egipte amb Abdelfatah al-Sisi, acabant amb la curta experiència democràtica, ha tingut el suport de europeus i nord-americans. Mohammad Bin Salman, l'home fort d'Aràbia Saudita i hereu a la corona, va fer torturar, assassinar i esquarterar un periodista del Washington Post, Jamal Khashoggi, sense repercussions internacionals visibles. Palestina i Sàhara Occidental continuen colonitzats, a Palestina amb un sistema d'apartheid, i internacionalment es castiga a les víctimes. La pervivència dels règims dictatorials i autoritaris només es pot entendre gràcies al recolzament dels governs europeus i nord-americà. I més enllà, de forma directa, hem d'analitzar formes d'ingerència hereves de la colonització, com la partició de Palestina, el cop d'estat contra Mohammad Mossadeq a Iran el 1953, l'atac de França, Gran Bretanya i Israel a Egipte el 1956, la invasió d'Iraq el 2003 i el control i embargament previs del país en els anys 1990, l'atac a Líbia el 2011, el recolzament rus a Bashar al-Assad, i molts altres exemples que es podrien posar.

La relació de la regió amb l'exterior sempre ha estat difícil, primer pel colonialisme i la creació d'Israel, i després per la importància del petroli i el gas per a les economies desenvolupades. Factors als quals calia afegir les tensions de Guerra Freda fins els canvis i dissolució de la URSS.

Les relacions dins la regió tampoc han estat fàcils. D'una banda, les fronteres que va deixar el colonialisme trenquen espais que haurien d'estar units, creant fortes tensions cap a la reunificació, però també greuges fronterers, de control dels recursos, etc. que dificulten les relacions. D'altra banda, les ideologies dominants i en algun període hegemòniques (nacionalisme i Islam polític) són supranacionals, amb la qual cosa algunes de les elits polítiques i ideològiques guanyen legitimitat més enllà de les fronteres, i moltes altres elits nacionals en perden al no controlar les ideologies més fortes. La proximitat, i en ocasions solidaritat, de les societats àrabs va quedar demostrada pel ràpid contagi de la Primavera a tota la regió, però també per l'esforç repressor i aniquilador dels règims més forts contra les revoltes populars.

Casos a tractar:

- El pacte del USS Quincy entre Estats Units i la família Saud (1945).
- Nacionalització del Canal de Suez i atac a Egipte (1956).
- La competència dins el nacionalisme àrab, i la lluita per debilitar-lo (l'enfrontament entre Nasser i Baath, i entre Nasser i els Saud).
- La Guerra Freda a la regió MENA.
- La guerra de 1973 entre Egipte, Síria i Israel i la intervenció de Henry Kissinger.
- L'expansió del Wahhabisme i el recolzament a l'Islam polític.
- La guerra Iraq-Iran i el recolzament nord-americà i soviètic a Saddam Hussein (1980-1988). Les Armes de Destrucció Massiva contra iranians i kurds.
- Invasió de Kuwait i embargament i control d'Iraq 1990s.

- El lobby pro-israelià a Estats Units.
- Invasió nord-americana de Kuwait.
- La resposta internacional i regional a la Primavera Àrab.

Metodologia

Per tal d'assolir els objectius establerts, aquesta assignatura se centra classes teòriques i pràctiques. És important seguir l'ordre de lectures i d'activitats proposades pel professorat perquè aquest material proposa un desenvolupament ordenat i coordinat del temari de l'assignatura, amb l'objectiu de facilitar l'assimilació i la comprensió dels continguts.

- Lectures
- Classes
- Elaboració d'un treball escrit
- Participació en discussions / debats / activitats

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes	50	2	1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 25, 26, 27, 28, 29
Tipus: Supervisades			
Lectures i treball escrit	34	1,36	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 29
Tipus: Autònomes			
Lectures	45	1,8	1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 28, 29

Avaluació

Comentaris de lectures entregats per escrit i debatuts a l'aula (35 %).

Treball-article en grups de 3-4 persones (35 %).

Presentació-explicació d'un tema o cas d'estudi (30 %).

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Article acadèmic en grups de 3-4 persones	35	8	0,32	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29
Comentaris escrits de lectures i debat a classe	35	8	0,32	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29
Presentació d'un tema o cas a l'aula	30	5	0,2	8, 11, 25, 26

Bibliografía

- Achcar, G. (2013). *The people want: a radical exploration of the Arab uprising*. Univ of California Press.
- Akbarzadeh, S. (Ed.). (2019). *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*. Routledge.
- Álvarez-Ossorio, I. (2016). *Siria: revolución, sectarismo y Yihad*. Los Libros de la Catarata,.
- Alvarez-Ossorio, Ignacio. (2013). *Sociedad civil y contestacion en Oriente Medio y norte de Africa*. CIDOB,.
- Álvarez-Ossorio, I., & Izquierdo-Brichs, F. (2007). *¿Por qué ha fracasado la paz? Claves para entender el conflicto palestino-israelí*.
- Ayubi, N. (1996). *El Islam político. Teorías, tradición y rupturas*. Bellaterra.
- Ayubi, N. (2000). *Política y sociedad en Oriente Próximo. La hipertrofia del estado árabe*. Bellatera.
- Beinin, J. (2001). *Workers and peasants in the modern Middle East*. Cambridge University Press.
- Burgat, F. (2006). *El islamismo en tiempos de Al-Qaeda*. Bellaterra.
- Feliu, L. (2004). *El jardín secreto. Los defensores de los derechos humanos en Marruecos*. La Catarata.
- Feliu, L., & Izquierdo Brichs, F. (2019). *Communist Parties in the Middle East: 100 Years of History*. Routledge.
- Feliu, L., Mateo Dieste, J. L., & Izquierdo Brichs, F. (2018). *Un siglo de movilización social en Marruecos*. Bellaterra.
- Gillespie, R., & Volpi, F. (2018). *Routledge handbook of Mediterranean politics* (R. Gillespie & F. Volpi, Eds.). Routledge.
- Gómez García, L. (2009). *Diccionario de islam e islamismo*. Espasa Calpe.
- Gutiérrez de Terán, I., & Álvarez-Ossorio, I. (2011). *Informe sobre las revueltas árabes: Túnez, Egipto, Yemen, Bahrein, Libia y Siria* (I. Gutiérrez de Terán & I. Álvarez-Ossorio, Eds.). Ediciones del Oriente y del Mediterráneo,.
- Halliday, Fred. (2005). *The Middle East in international relations: power, politics and ideology*. Cambridge.
https://cataleg.uab.cat/iii/encore/record/C__Rb1737308__Shalliday,%20fred__P0,4__Orightresult__U__X4?lang=c
- Hinnebusch, R., & Ehteshami, A. (2002). *The Foreign Policies of Middle East States*. Lynne Rienner Publishers.
- Hourani, A. (1992). *Historia de los pueblos árabes*. Ariel.
- Izquierdo-Brichs, F. (2008). *Poder y felicidad. Una propuesta de sociología del poder*. Catarata.
- Izquierdo Brichs, F. (2009). *Israel i Palestina: un segle de conflicte*. Eumo.
- Izquierdo-Brichs, F. (2009). *Poder y regímenes en el mundo árabe contemporáneo*. Cidob/Barcelona.
http://www.cidob.org/es/publicaciones/monografias/interrogar_la_actualidad/26_poder_y_regimenes_en_el_mund
- Izquierdo-Brichs, F. (2013). *El islam político en el Mediterráneo. Radiografía de una evolución*.
https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/interrogar_la_actualidad/el_islam_politico_en_el_me
- Izquierdo Brichs, F. (2013). *Political Regimes in the Arab World*. Routledge.
- Izquierdo-Brichs, F., & Etherington, J. (2017). *Poder global. Una mirada desde la Sociología del Poder*. Bellaterra.

Izquierdo-Brichs, F., Etherington, J., & Feliu, L. (2017). *Political Islam in a time of revolt*. Palgrave / Macmillan / Springer.

Martín Muñoz, G. (1999). *El Estado árabe. Crisis de legitimidad y contestación islamista*. Bellaterra.

Owen, R. (1981). *The Middle East in the world economy, 1800-1914*. IB Tauris.

Owen, R. (2004). *State, power and politics in the making of the modern MiddleEast*. Routledge.

Rogan, E. L. (2012). *Los arabes: del Imperio otomano a la actualidad*. Crítica.

Rowe, P. S. (2019). The Routledge handbook of minorities in the Middle East. In P. S. Rowe (Ed.), *Routledge Handbook of Minorities in the Middle East*.

Roy, O. (2003). *El Islam mundializado. Los musulmanes en la era de la globalización*. Bellaterra.

Said, E. (2004). *Orientalismo*. Debolsillo.

Springborg, R. (2021). Routledge Handbook on Contemporary Egypt. In R. Springborg (Ed.), *Routledge Handbook on Contemporary Egypt*.

Telhami, S., & Barnett, M. N. (Eds.). (2002). *Identity and foreign policy in the Middle East*. Cornell University Press.

Programari

Sense programari específic